

LA DISPERSIÓ DE LA COL·LECCIÓ ARQUEOLÒGICA I D'ART DEL MAS RIAMBAU

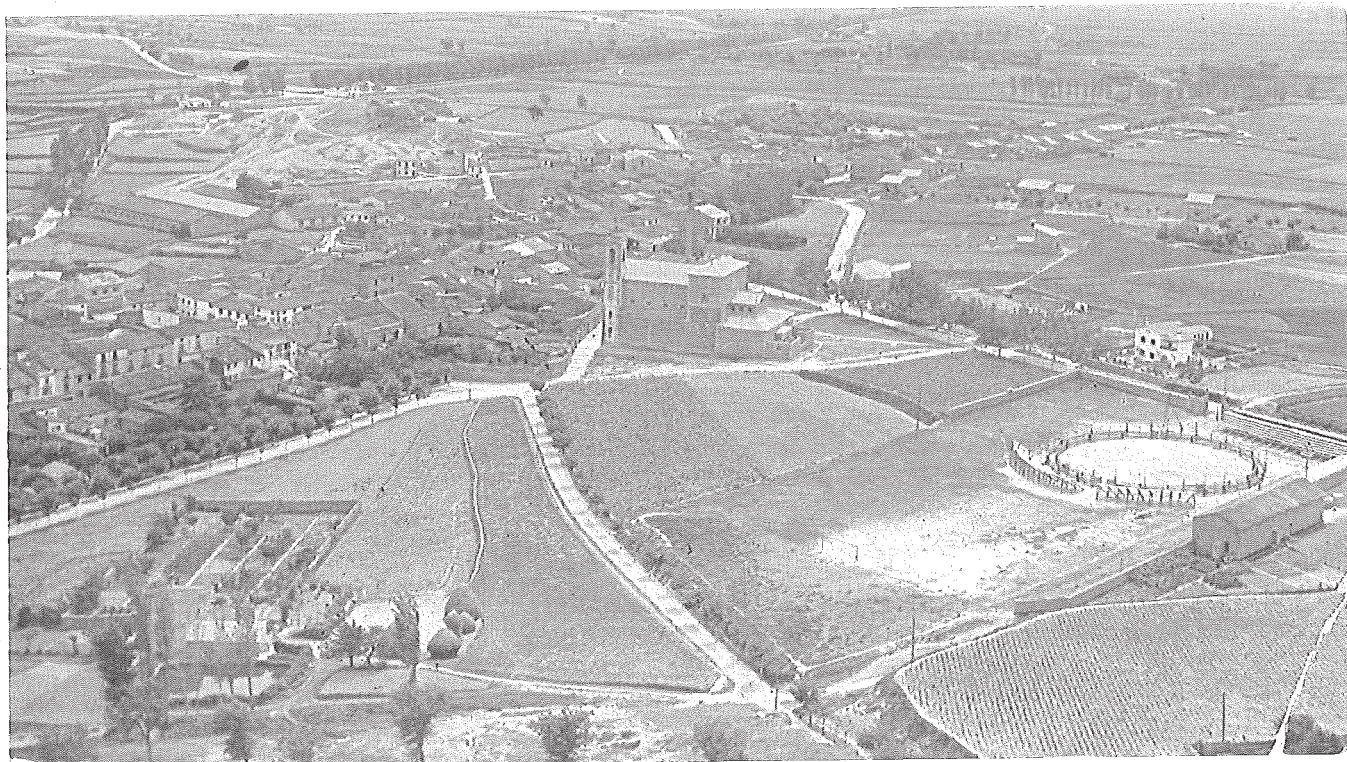
Carles Puigferrat i Oliva

Fins la Guerra Civil el mas Riambau va acollir una notable col·lecció arqueològica i d'obres d'art. A partir del juliol de 1936, arran de l'incautació d'aquesta finca i de l'assassinat, el mes següent, del seu propietari, Jaume Galobart, la col·lecció es va dispersar. No sabem gairebé res del destí de la majoria de les peces que la van formar, però n'hi ha dues de les quals se n'ha pogut seguir el rastre i que demostren que era una col·lecció gens negligible. Són la conegudíssima estela ibèrica de Tona, ara al Museu Episcopal de Vic, i una talla de la Mare de Déu de la segona meitat del segle XIV exposada al Museu Frederic Marès, a Barcelona.

El 1936, a Riambau, es guardaven diverses obres d'art que els propietaris del mas havien aplegat i conservat al llarg dels segles. El darrer hereu de la casa que va portar el cognom Riambau (com a segon cognom) va ser Josep Quintanas i Riambau, casat amb Concepció Vilarrúbia, filla del mas Torrellebreta (Malla). La seva única filla i hereva va ser Carme Quintanas Vilarrúbia, que el 1909 es va casar amb Jaume Galobart Sanmartí, un fadrister del mas Torroella de Baix (Sant Fruitós de Bages). Carme Quintanas era persona de salut delicada i va morir el 1922. L'any següent Jaume Galobart prenia de nou muller, la barcelonina Maria Dolors Miró Ferrà, germana del pintor Joan Miró. Va ser precisament en aquests anys, entre el primer casament de Jaume Galobart, el 1909, i l'inici de la Guerra Civil, que aquest va formar al mas Riambau una notable col·lecció de peces arqueològiques, que venia a completar el conjunt d'altres objectes artístics que atresorava la casa. En aquests anys, Galobart, a banda de portar l'administració de les seves nombroses finques (a més de Riambau, eren seus, entre altres, els masos cal Gravat, Postius, l'Horta, can Casic i can Pinel, i Quin-

tanes, a les Masies de Voltregà), va esdevenir un important promotor i contractista d'obres. Va projectar l'obertura de nombrosos carrers en terres seves entre els anys vint i trenta (avinguda Montseny, avinguda de Riambau, carrer de Sant Andreu, carrer de Lurdes, passeig de la Suïssa) i va ser també el promotor d'un dels primers camps de futbol de Tona, inaugurat el 1923 (aquest camp s'estenia, aproximadament, entre l'actual edifici de l'escola Vedruna, el carrer de Vic i la carretera de Manresa). Tota aquesta obra pública va comportar l'anivellament de camps i molts moviments de terres i va ser aleshores quan van començar a fer-se nombroses troballes. Paral·lelament es van localitzar peces mentre es feien treballs agrícoles.

El 1916 uns pagesos que manaven terres de Riambau (a l'indret on més tard es va fer el camp de futbol o molt a prop), en voler aplanar un camp per plantar-hi patates, van *topar* amb l'estela ibèrica. Els pagesos esbocinaren la peça a cops de mall per treure-la del camp. Mossèn Josep Gudiol ho explica així: "Fan pocs dies que al voler plantar patates per aquell lloch se decidí treure les pedres que eren causa de la dificultat que experimentaven els campers. Entre aquelles algunes de gens petites, hi aparegué una gran llosa qu'és decidí pels treballadors que devia ser retirada a trossos. A cops de mall se anà esbocinant, trovantse que era de pedra esmolaroda roja y que alguns dels trossos portaven a la cara més plana uns treballs que excitaren la curiositat del propietari D.Jaume Galobart, que manà recullir totes les peces y trasportarles a la llissa de son casal de Riambau". I Gudiol continua explicant que en el mateix indret que es va fer la troballa es feren "escavacions que donaren per resultat l'aparició de forces fragments ceràmichs, entre'ls que se'ns digué n'hi havia de molt toschs y de terra negra, abundant els de terra rogenca basta, entre'ls que hi hagué bons deixos d'àmfores. També s'hi ensopegaren bocins de atuells de vidre, dents y un troç de

Tona el 1943. A la dreta de la imatge es veu el camp de futbol de Riambau, on s'havia muntat una plaça de toros portàtil amb motiu de la festa major. L'estela ibèrica es va localitzar en algun punt d'aquest sector el 1916. El camp s'inaugurà el 1923 (Foto Arxiu Ramon Batllés)

ferro. Tot això nosaltres no poguerem veureho; però personats en el lloc meteix de la troballa, no deixarem de recollir alguns bocins de obra cuyta vermellenca y similar a la que és classificable com a romana, que podrien pertànyer a bastes tègules, a àmfores y a olles"¹. També es van fer nombroses troballes en fer el nou camp de futbol el 1923 i en construir-se la tàpia que el delimitava. Josep Danés ho detalla així el 1932: "Moltes de les coses que té el senyor Galobart foren trobades en fer aquest camp de futbol. Fou precis desmuntar un camp i terraplenar-ne un altre. D'allà procedeix un molt bonic objecte de bronze, classificat com a espàtula romana, d'un decorat sobri i elegant; amida 17 cm. de llarg i té els dos extrems acabats en forma de pala, d'uns 18 mm. d'ample; l'amplada, en la part central és d'uns sis mil·límetres."²

L'estiu dels anys 1925 i 1926 Amador Romaní -l'arqueòleg autodidacta descobridor de l'Abric Romaní de Capellades- va venir a Tona, segurament a prendre les aigües. I va aprofitar-ho per recollir també molts fragments de ceràmica en el camp de futbol i els seus voltants, amb el permís del Jaume Galobart. Romaní va donar tot aquestes peces a Galobart, perquè les afegís a la seva col·lecció: "Sortosament, tots els objectes recollits en dit lloc amb anterioritat a la nostra intervenció, obren en poder de dit senyor qui, conscient de la seva valúia els guarda religiosament

amb el més justificat orgull. En tan bones mans doncs, no havem dubtat un sol moment de confiar-hi tots els fragments de terrissa trobats per nosaltres, durant les dugues temporades estiuenques del corrent i any anterior amb la deguda autorització de l'excelent amic i bon patrici."³

L'agost del 1926 Romaní i Galobart, amb l'ajuda del mestre d'obres de Vic Sr. Illa (segurament, Lluís G. Illa Cassany), reconstruïren l'estela ibèrica a partir dels fragments que Galobart guardava des del 1916 i els aparedaren al mur de ponent de galeria de migdia del mas. Allí restà fins a la postguerra⁴.

Coneixem el contingut de la col·lecció arqueològica de Jaume Galobart gràcies a la relació que en va fer el mateix Amador Romaní (1926) i pocs anys després Josep Danés en el seu article *Antiguitats de Tona* (1932). Segons aquests autors, el que hi havia era el següent:

- L'estela ibèrica
- Unes pinces de bronze
- Una espàtula doble de bronze d'uns 17 cm de llargària, de talls rectes i amb un cap de serp o cigne en el centre del mànec.
- Monedes ibèriques d'Iluro, Ausa, Osca i altres localitats i algunes de romanes (segons Danés, en total, una seixantena)
- Altres objectes de metall: "segells", "ploms de mis-

sa", "pallofes" o "pallarofes"

- Molts fragments de tégules i àmfores de tipus romà
- Material ceràmic ibèric i romà fet al torn
- Un "llagrimatori" de terra cuita
- Pedres de molins de mà

Tots aquests objectes tenen el seu equivalent o paral·lel en material que ha aparegut en les excavacions del jaciment del Camp de les Lloses d'aquests darrers anys.

El desembre de 1941 Maria Dolors Miró i Ferrà, vídua de Jaume Galobart, va fer fer una relació de tots els objectes que havien estat robats, incautats o que havien desaparegut del mas Riambau els mesos de juliol i agost de 1936 i que encara no havien estat recuperats⁵. Aquest llistat té molt d'interès, perquè s'hi consignen alguns dels objectes que ja hem esmentat i també algunes obres d'art notables. A més d'electrodomèstics, un cotxe i una tartana, vestits i roba brodada, tot tipus de parament de la llar i un reguitzell d'utensilis i estris, s'hi anota el següent:

- "Una escultura de la Virgen"
- "Un Creador en alto relieve, de piedra"
- "Bajo relieve con dos figuras, de piedra"
- "Virgen del Rosario de talla policromada restaurada recientemente montada encima un plato de bronce"
- "Purísima Concepción con un grupo de Ángeles, conjunto de unos 45 centímetros alto, moderna"
- "Seis cornucopias pintadas al vidrio"
- "Una pintura de Juan Miró año 1923"
- "Un cuadro de cerámica presentando la Purísima Concepción en azul. Año 1733"
- "Varios cuadros de azulejos con figuras de artes y oficios"
- "Un par de jarrones de porcelana del Retiro, de 45 centímetros de alto"
- "Varios botes de boticario de cerámica catalana"
- "Una anforita romana de terra-cotta"
- "Un lucernario romano de terra-cotta"
- "Una anfora griera de un metro alto"
- "Una anfora romana de un metro de alto"
- "Unas 150 monedas de cobre ibéricas y romanas y 6 monedas de plata romanas"
- "Una estatuita romana de bronce, de 20 centímetros de altura"

- "Una lámpara de bronce estilo renacimiento"

- "Una colección de rosarios, unos 200, de diferentes épocas y estilos"

En aquesta llista hi podem reconèixer, sens dubte, algun dels objectes que ja esmenten Romaní i Danés i s'hi confirma la rica col·lecció de monedes de Jaume Galobart, més de 150. Del mas Riambau també va desaparèixer un quadre que ara tindria un valor incalculable: una pintura de Joan Miró del 1923, que probablement el pintor va regalar a la seva germana amb motiu del casament amb Jaume Galobart aquell mateix any. On para aquest quadre, és, de moment, un absolut misteri. Possiblement en algun museu o col·lecció privada. D'aquest període són quadres tan importants en la trajectòria de Joan Miró com *La masia*, *La masovera* o *La terra llaurada*.

Entre les peces que van desaparèixer de Riambau el 1936 però que en canvi s'ha pogut identificar amb tota seguretat hi ha una marededéu que ara és al Museu Frederic Marès de Barcelona (núm.inv. 963). No podem saber del cert si es tracta de l'"escultura de la Virgen" de més amunt. Però podria ser-ho. Sílvia Llonch, conservadora d'aquest museu, l'ha identificada recentment, gràcies a una fitxa de catalogació que es conserva al Servei del Patrimoni Local de la Diputació de Barcelona. Aquesta fitxa, amb la fotografia corresponent, es va redactar el setembre o octubre de 1936, després que la marededéu hagués estat traslladada a la casa dels Canonges, a Barcelona, indret on van anar a raure molts objectes artístics salvats de la crema i saqueigs que van patir centenars d'esglésies i residències particulars durant les primeres setmanes de la guerra. Segons la fitxa, la marededéu procedia de "casa Rimbau" de Tona, a la plana de Vic, i també hi consta que la talla, de la casa dels Canonges, va ingressar als Museus (és a dir, segurament, als magatzems del Museu d'Art de Catalunya).

Es tracta d'una talla de fusta policromada de 98 cm d'altura, datada a la segona meitat del segle XIV, de procedència catalana. És una imatge de la Mare de Déu sedent, amb el Nen al costat esquerre de la falda. La Verge seu sobre un senzill escambell i no du vel⁶. És molt possible que, finalment, en acabar la guerra, Maria Dolors Miró recuperés aquesta peça. Perquè en la identificació d'una fotografia de la imatge conser-

vada a l'Arxiu Mas (Institut Amatller d'Art Hispànic, Barcelona) s'hi diu que la talla pertany a la col·lecció "Vídua Galobart". Ella mateixa o algun intermediari la va vendre a l'escultor Frederic Marès abans del 1952. Aquest any ja formava part del Museu Frederic Marès, inaugurat el 1948 amb les col·leccions d'aquest artista.

Sobre com va anar a parar l'estela ibèrica al Museu Episcopal de Vic, les notícies són molt més escadusseres. D'aquesta peça no n'hi ha cap registre d'ingrés al museu⁷. Era encara a la masia el 1941. Però ja havia estat arrencada vers 1943-44. I segur el 1945. Entre el 1939 i el 1945 Riambau havia servit de rectoria

de la parròquia de Sant Andreu. Va restar als baixos de l'antic ajuntament, al carrer de Barcelona, durant uns anys i després, es desconeix quan, va passar a Vic. Aquestes notícies les sabem a través de l'actual propietària de la finca, Montserrat Barata, que també ens ha informat que poc abans de la guerra Jaume Galobart va comprar a l'escultor de Vic Jaume Seguranyes una "marededéu romànica", que podria molt ben ser la que ara és al Museu Frederic Marès. El mateix Seguranyes en vida li havia contat que havia fet aquesta venda.

L'estela ibèrica tal com es conservava al mas Riambau després d'haver estat encastada en un mur de la casa el 1926 (Foto extreta de GARCÉS, Ignasi - CEBRIÀ, Artur. L'estela ibèrica de Tona (Osona). "Pyrenae", núm. 33-34, Barcelona 2002-03, pàg. 211-232)

La talla de la Mare de Déu que procedeix de la col·lecció del mas Rimbau i que ara forma part del Museu Frederic Marès. Es data del segle XIV (Foto Museu Frederic Marès)

Notes:

1. Gudiol i Cunill, 1916 a.
2. Danés, 1932, pàg. 327-328.
3. Garcés – Cebrià, 2002-03, pàg. 228-229.
4. Garcés – Cebrià, 2002-03, pàg. 228-229.
5. Archivo Histórico Nacional (Madrid), Fondos Contemporáneos, Causa General, lligall 1678 /1-6, expedient 4, folis 988-991.
6. Alcoy i Pedrós, 1991.
7. Garcés – Cebrià, 2002-03, pàg. 216. En el trànsit entre el mas Rimbau i el Museu Episcopal de Vic l'estela va perdre 9 dels 14 fragments originals.

Bibliografia:

- ALCOY I PEDRÓS, Rosa. "328. Mare de Déu amb el Nen", dins *Fons del Museu Frederic Marès/1. Catàleg d'escultura i pintura medievals*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1991, pàg. 351.
- CASASSAS I CANTÓ, Enric. *Tona. Descripció històrica i geogràfica*. Barcelona 1935.
- DANÉS I TORRAS, Josep. *Antiguitats de Tona*. "Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya", núm. 450, Barcelona 1932, pàg. 325-347.
- GARCÉS, Ignasi – CEBRIÀ, Artur. *L'estela ibèrica de Tona (Osona)*. "Pyrenae", núm. 33-34, Barcelona 2002-03, pàg. 211-232.
- GUDIOL I CUNILL, Josep. *Una troballa interessant*. "Gazeta de Vich", núm. 249, Vic 1916 a.
- *L'iglésia de la Mare de Deu del Barri de Tona*. "Butlletí del Centre Excursionista de Vic", núm. XIX, juliol-setembre, Vic 1916, pàg. 97-100.
- *Arqueologia sagrada catalana*, vol. 1, 2a ed., Josep Porté, Barcelona 1931, pàg. 69.
- PUIGFERRAT I OLIVA, Carles. *Els assassins de Josep Soldevila, Josep Boixadera i Jaume Galobart (13 i 14 d'agost de 1936)*. "Ausa", vol. XXIV, núm. 164, Vic, publicat el 2010 amb data 2009, pàg. 265-296.